

LIETUVOS EKSPORTO PROGNOZĖ 2015–2016 m.

Paskelbta: 2015 m. rugsėjo 16 d.

I. ĮVADAS

„Versli Lietuva“ prognozuoja, kad 2015 m. Lietuvos prekių, neįskaitant energetinių produktų¹, eksportas esamomis kainomis sumažės 6,6 proc., o 2016 m. vėl ims nuosaikiai augti (1,6 proc.).² 2015 m. prekių (neįskaitant energetinių produktų) eksporto vertės sumažėjimą ypač lems labai nepalanki reeksporto pokyčio tendencija, veikiama tiek Rusijos ekonomikos recesijos, tiek šioje rinkoje 2014 m. rugpjūtį įvesto maisto produktų importo embargo. Prognozuojama, kad šiais metais reeksportas sumažės 14,5 proc., o 2016 m. – dar 1,1 proc. Lietuviškos kilmės prekių (išskyrus energetinius produktus) eksporto prognozė 2015 m. mažinama iki 1,0 proc., o 2016 m. – iki 3,8 proc. dėl lėtesnio nei tikėtasi euro zonos paklausos augimo bei daug labiau, nei anksčiau numatyta, mažėjusių eksporto kainų. Dėl Rusijos ekonomikos nuosmukio 2015 m. paslaugų eksporto plėtra lėtesnė iki 2,0 proc., o 2016 m. – iki 1,3 proc.

1 lentelė. Lietuvos eksporto kategorijų raida ir prognozė (išskyrus energetikos produktus), proc.

Rodiklis	Laikotarpis	2013	2014	2015P	2016P
Prekių, neįskaitant energetinių produktų, eksportas		8,4 %	6,3 %	-6,6 %	1,6 %
<i>Lietuviškos kilmės prekių, neįskaitant energetinių produktų, eksportas</i>		<i>3,2 %</i>	<i>4,4 %</i>	<i>1,0 %</i>	<i>3,8 %</i>
<i>Prekių, neįskaitant energetinių produktų, reeksportas</i>		<i>14,8 %</i>	<i>8,3 %</i>	<i>-14,5 %</i>	<i>-1,1 %</i>
Paslaugų eksportas		12,5 %	9,4 %	2,0 %	1,3 %

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir „Versli Lietuva“ skaičiavimai.

II. TARPTAUTINĖ APLINKA

Ankstesnėse prognozėse buvo numatytas daug spartesnis eksporto rinkų augimas, kurį turėjo lemti įsibėgėjusi Europos Sąjungos ekonomika. Tačiau jau pirmajame 2015 m. ketvirtyje potencialios lietuviškos kilmės eksporto rinkos netikėtai sumažėjo net ir Europos Sąjungos valstybėse. Kartu su nunykusia Rusijos paklausa, traukėsi ir kitos Lietuvos gamintojų svarbios rinkos Vokietijoje, Latvijoje, Švedijoje, Lenkijoje, Prancūzijoje ir Nyderlanduose.

Nyderlandų ekonominės politikos analizės biuras (CPB) pranešė, kad 2015 m. pirmąjį pusmetį (pagal sezoniskumą pakoreguotais duomenimis) pasaulio prekyba mažėjo (po gana ilgai besitęsios nors ir slopios plėtos).³ Pagal CPB duomenis globalus prekybos apimtys nuosmukis yra didžiausias ir ilgiausiai trunkantis nuo pat 2009 m. pasaulinės finansų krizės. Nepalankios tendencijos pastebėtos daugelyje svarbių prekybos srautų – mažėjo importo ir eksporto apimtys daugelyje regionų (tiek besivystančių, tiek ir išsivysčiusių) bei sisteminės svarbos pasaulio prekybai turinčiose šalyse. Taip pat verta paminėti, kad tarp besivystančių ekonomikų, didžiausias nuosmukis stebimas Centrinėje ir Rytų Europoje. Be to, paskutiniiais mėnesiais prie mažėjančių importo apimčių prisidėjo dviženklis pasaulinių prekybos kainų metinis kritimas ir kainos sparčiai artėja prie 2009 m. lygio. Šis kainų kritimas stebimas ne tik tai naftos ir biržų prekių, tačiau taip pat ir pramoninių prekių kategorijose. Mažėjantis pasaulinės prekybos kiekis ir kainos yra viena iš svarbių indikacijų, kad pasaulio ekonomikos augimo perspektyva ir toliau bus peržiūrėta mažėjimo kryptimi. TVF pripažino, kad 2015 m. rudenį skelbiamose ekonomikos prognozėse pasaulio plėtros perspektyva bus įvertinta mažiau palankiai tiek dėl besiformuojančiose rinkose kylančių problemų, tiek dėl silpnesnės nei tikėtasi išsivysčiusių ekonomikų plėtros.⁴

Išsivysčiusių valstybių ekonomikų augimo tempai tebėra nevienodi. Jungtinė Karalystė ir Jungtinės Valstijos yra neabejotinai tarp geriausių pokyčio rodiklių demonstruojančių šalių. Euro zona ir Japonija taip pat auga, tačiau daug lėtesniu tempu. Nedarbo lygis Europoje išlieka aukštas. Įmonių ir namų ūkių įsiskolinimo lygis mažina ateities lūkesčius. Vartojimas ir investicijos auga lėtai. Besivystančios rinkos aiškiai apimtos sąstingio, Rusija išgyvena ekonominį nuosmukį, Kinija yra susidūrusi su ekonominės raidos neapibrėžtumu.

Pasaulinėse biržose prekiaujamų prekių kainos mažėja jau kelerius metus, nuo 2014 m. smarkiai nukrito ir naftos kainos. Tebemažėjo maisto ir žemės ūkio produktų kainos, panašiai pigo trąšos ir mediena. Mažėja ir pasaulinės pramonės gaminių eksporto kainos. Pasaulio Bankas prognozuoja, kad ir ateinančiais metais šios kainos toliau mažės, tiesa, lėčiau.

Pinganti nafta ir toliau krentančios pasaulinėse biržose prekiaujamų prekių kainos, tikėtina, bus vienas veiksnių, lemsiančių geresnę pasaulio ekonomikos plėtros perspektyvą. Kita vertus, dėl mažėjimo linkme pakoreguotų vidutinio laikotarpio augimo lūkesčių sulėtėjo

¹ Energetiniai produktai – tai prekės, priskiriamos kombinuotosios nomenklatūros kodui (KN) 27 arba standartiniam tarptautinės prekybos klasifikatoriui (SITC) 3.

² Deja, negalime įvertinti eksporto kiekio pokyčio rodiklių, kadangi mūsų ekonometriniam modelyje naudojamos ketvirčiai grandininio susiejimo metodu susietos Fišerio (angl. Fisher) laiko eilutės nėra sumuotinos. Kiekio laiko eilučių neįmanoma sudėti tiek dėl jų susiejimo metodo, tiek dėl pačios Fišerio formulės. Grandininis susiejimas panaikina sumavimų tinkamas laiko eilutės savybes, Fišerio formulė (priešingai nei Laspeyres, angl. Laspeyres, formulė) neturi adityvumo savybės.

³ CPB World Trade Monitor, 2015m. birželio mėn. duomenys (paskelbta 2015 m. rugpjūčio 25 d.). <http://www.cpb.nl/en/number/cpb-world-trade-monitor-june-2015>.

⁴ Tarptautinio valiutos fondo (TVF) vadovė Christine Lagarde teigia, kad pasaulio ekonomika auga lėčiau, nei tikėtasi (2015 m. rugsėjo 1d.). <http://www.reuters.com/article/2015/09/01/us-imf-economy-idUSKCN0R130K20150901>.

investicijų augimas tiek pažangių, tiek besivystančių ekonomikų valstybėse, o tai gali lėtinti globalios ekonomikos plėtrą. Akivaizdu, kad kuro ir biržoje prekiaujamų prekių kainų sumažėjimas teigiamai veikia daugiausiai šias prekių kategorijas importuojančių šalių ekonomiką ir yra nenaudingas jas eksportuojančioms valstybėms.

ECB taikoma obligacijų išpirkimo programa turėjo paskatinti euro zonos ekonomikos augimą, tačiau tokių rezultatų, kokių iš pradžių tikėtasi, iki šiol nesulaukta. Tačiau dėl ECB įgyvendinamos „kiekybinio skatinimo“ politikos nuvertėjo euras. Jungtinių Amerikos Valstijų ekonomika sparčiai auga, todėl tikimasi, kad šį rudenį Federalinio rezervo bankas padidins palūkanų normas, dėl ko euras bus dar labiau devaluotas. Manome, kad 2016 m. euro ir dolerio keitimo kursas išsilygins. Prognozuojama, kad dėl krentančių naftos kainų Rusijos rublis dar labiau nuvertės palyginti su euru.

II. VIDINIAI VEIKSNIAI

Kaip rodo „Verslios Lietuvos“ ekonometrinė eksporto veiksnių analizė, ilguoju laikotarpiu lietuviškos kilmės eksportas (išskyrus energetikos produktus) labiau priklauso nuo pasiūlos veiksnių, tokių kaip gamybos pajėgumų lygis, vienetinių darbo sąnaudų ir kiek mažiau nuo vidaus paklausos poveikio (t. y. paskatų verslui produkciją realizuoti Lietuvos rinkoje).⁵

Per 2014 m. Lietuvos gamybos sektoriaus investicijos į ilgalaikį turtą sumažėjo 1,1 proc., tai gali varžyti eksporto rinkoms dirbančių gamybos sektoriaus potencialą.

Vienetinės darbo sąnaudos gamybos sektoriuje 2014 m. smarkiai augo, tendencija išliko ir 2015 m. ketvirtį, taip pat numatoma didėjimo trajektorija laikysis ir artimiausioje ateityje. Pasaulinėms kainoms išgyvenant sąstingio laikotarpį toks vienetinių darbo sąnaudų augimas gali sumažinti Lietuvos darbu imlių eksportuojančių sektorių konkurencingumą.⁶

Kainos mažėja ne tik eksporto rinkose, bet ir vidaus rinkoje, tiesa, mažėjimo tempas čia dar didesnis. Vidaus ir išorės rinkų kainų raidos skirtumai gali paveikti įmonių veiklos sprendimus, ypač tų, kurios gali pasirinkti eksportuoti ar realizuoti produkciją vidaus rinkoje.

Stabilios plėtros tendencijos numatomos augalininkystės ir javų augintojų eksporte, tiesa, nuotaikas kiek gadina mažėjančios kainos eksporto rinkose. Javų derlius šį rudenį numatomas labai geras, dėl to per ketvirtąjį šių metų ketvirtį ir kitų metų pirmąjį ketvirtį gali smarkiai išaugti jų eksporto kiekis. Tačiau grūdų kainos yra žymiai mažesnės, nei, tarkim, taip pat rekordiniais 2012 m.

III. LIETUVIŠKOS KILMĖS PREKIŲ EKSPORTO PROGNOZĖ

Lietuviškos kilmės prekių (išskyrus energetinius produktus) numatoma eksporto plėtra bus mažesnė, negu manyta anksčiau: 2015 m. eksporto apimtys augs tik 1,0 proc., o 2016 m. – 3,8 proc. „Verslios Lietuvos“ 2015 m. žiemos prognozėse buvo daryta prielaida, kad Europos Sąjungos šalių ekonomikos plėtra bus spartesnė, taigi ir rinkos lietuviškai produkcijai augs veržliau. Tačiau priešingai lūkesčiams, pirmąjį 2015 m. ketvirtį paklausa lietuviškai produkcijai⁷ sumažėjo ir Europos Sąjungos šalyse. Be nunykusios Rusijos rinkos paklausos traukėsi ir Lietuvos gamintojams ypač svarbios rinkos Vokietijoje, Latvijoje, Švedijoje, Lenkijoje, Prancūzijoje ir Nyderlanduose. Ypač sumažėjo potencialios maisto produktų, žaliavų ir chemijos prekių rinkos. Klausimas, į kurį nėra lengva atsakyti - ar toks sumažėjimas buvo trumpalaikis, ar jis užsitęs. Savo prognozėse mes vadovaujamės prielaida, kad augant pagrindinėms Lietuvos eksporto rinkoms (išskyrus Rusiją) paklausos užsienyje lygis palaipsniui vėl išaugs.⁸

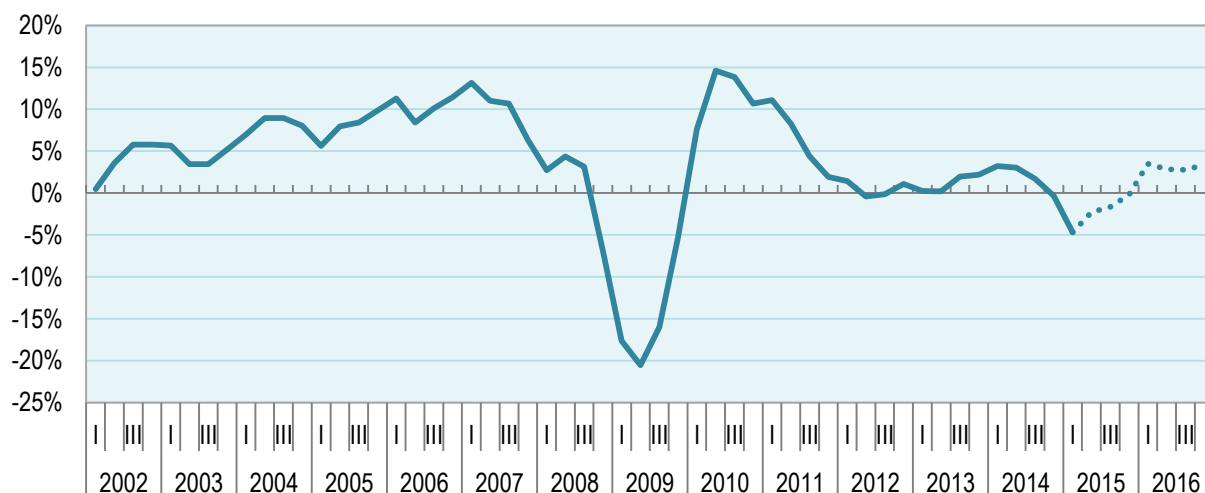
⁵ Notten, Thomas. E.H. (2013). Pasiūlos ir paklausos veiksnių svarba Lietuvos eksportui: ARDL režimų testavimo metodas. *Pinigu studijos*, XVI tomas, Nr. 2, 20–39 p. https://www.lb.lt/pinigu_studijos_2012_m_nr_2#page=21.

⁶ Europos Komisijos (ECFIN) generalinis direktoratas (2015 m. gegužės mėn.). Europos ekonominė 2015 m. pavasario prognozė. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2015/pdf/ee2_en.pdf.

⁷ Atitinkama Paklausa užsienyje yra matuojama pagal sudėtinį Lietuvos pagrindinių eksporto partnerių importo apimtį augimo rodiklį, du kartus perskaičiuojant eksporto rinkų svorį (angl. *double weighting*) ir lietuviškos kilmės eksporto prekių, neįskaitant energetinių produktų, grupių svorį.

⁸ Importo apimtį augimas apskaičiuojamas pagal Lietuvos pagrindinių eksporto partnerių importo kiekių įverčius ir jų BVP prognozes. Skaičiavimuose naudojamos Europos Komisijos ir *Euromonitor International* BVP ketvirtiniai prognozių įverčiai.

1 paveikslas. Metiniai užsienio paklausos pokyčiai – faktas ir prognozė (ketvirtiniai duomenys), proc.

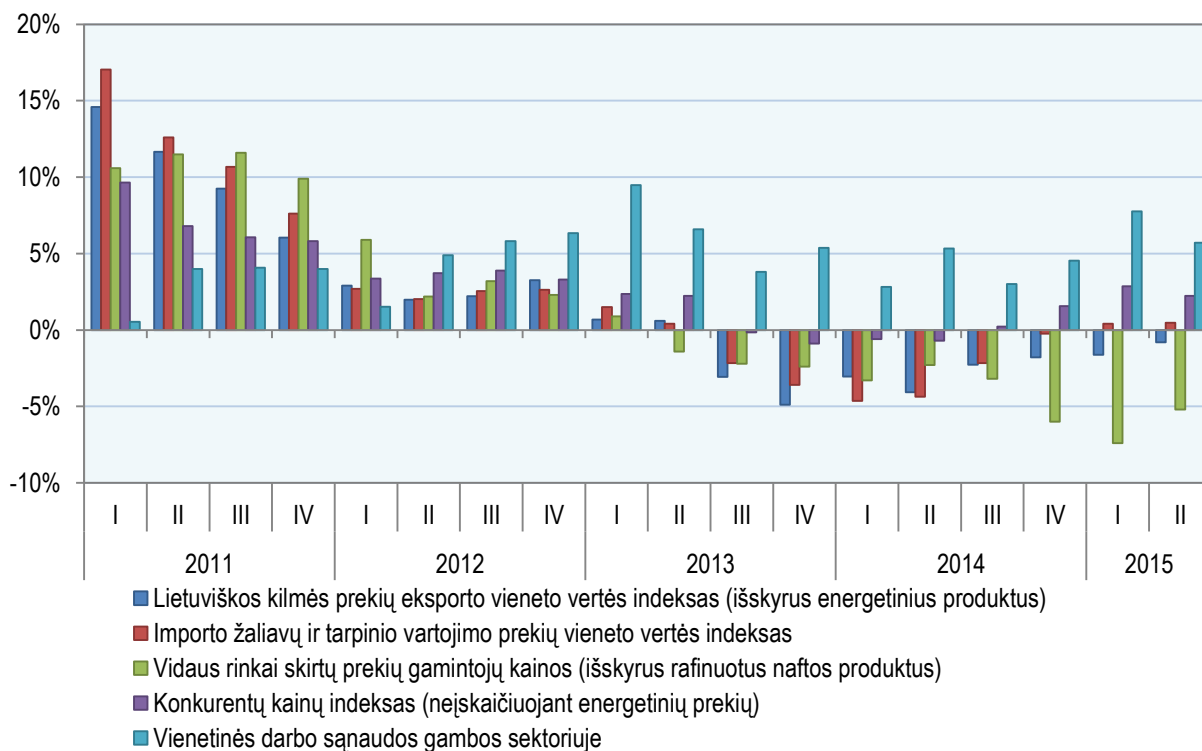

Šaltiniai: Eurostato „Comext“ duomenų bazė, Norvegijos statistikos agentūra, Rusijos Federacijos statistikos agentūra Rosstat, EBPO, Federalinis rezervų bankas ir „Versli Lietuva“ skaičiavimai.

Nyderlandų ekonominės politikos analizės biuras (CPB) paskelbė, kad 2015 m. pirmąjį pusmetį (pagal sezoniškumą pakoreguotais duomenimis) pasaulio prekyba mažėjo (po gana ilgai besitęsusios, nors ir slopios plėtros). Atsižvelgiant į tai, 2015 m. vasario mėnesio lietuviškos kilmės prekių (išskyrus energetinius produktus) eksporto prognozė mažiname 5,2 proc. punkto: nuo 6,2 proc. iki 1 proc.

Kita priežastis, veikianti lietuviškos kilmės produktų eksporto vertę, yra mažėjančios eksporto kainos. Sumenkus pasaulinei paklausai, pigo daugelio Lietuvos gamintojų produkcijos pasaulinės kainos. Sumažėjus kuro ir žaliavų kainoms, prekių gamyba pinga, dėl to mažėja ir eksporto kainos. Tačiau pastaruoju metu importuojamų žaliavų ir tarpinio vartojimo prekių kainos vėl augo, panašią tendenciją stebime ir su Lietuvos konkurentų produkcijos kainomis. Tikėtina, kad tai geriausiai paaiškina euro reikšmingas kurso sumažėjimas JAV dolerio atžvilgiu. Didžiąją dalį žaliavų ir tarpinio vartojimo prekių Lietuva importuoja iš ne euro zonos šalių, atsiskaitymus vykdydama doleriais, todėl kainos eurais išaugo. Konkurentų kainos yra labiau susijusios JAV dolerio keitimo kursu, nei Lietuvos eksporto kainos. Tai reiškia, kad Lietuvos konkurentams nereikia taip reikšmingai koreguoti savo kainų, priklausomai nuo keitimo kurso, kaip Lietuvos eksportuotojams. Lietuvos eksportuotojams šioje situacijoje svarbu išlaikyti savo rinkos dalis.

2 paveikslas. Metiniai lietuviškos kilmės eksportuojamų prekių kainų ir sąnaudų pokyčiai (ketvirtiniai duomenys), proc.

Šaltiniai: Eurostatas (Comext duomenų bazė), Lietuvos statistikos departamentas, Statistics Norway, Federal Reserve Bank of St. Louis ir „Versli Lietuva“ skaičiavimai.

Gamybos sektoriuje vienetinės darbo sąnaudos tebeaugo – tai galimai darė neigiamą įtaką įmonių pelningumui, ypač darbui imliuose sektoriuose. Vietos rinkoje prekiaujamų prekių kainos mažėja greičiau, nei eksporto kainos, todėl gamintojai jaučia didesnes paskatas eksportui.

Pastaruoju metu Lietuvos eksportuojančių sektorių investicijos į ilgalaikį turtą mažėjo. Per 2014 m. toks sumažėjimas buvo nežymus – vos 1,1 proc., tačiau per pirmą 2015 m. ketvirtį smuko dar 1,5 proc. (palyginti su praėjusiais metais).

IV. PREKIŲ REEKSPORTO PROGNOZĖ

Numatoma, kad šiais metais prekių reeksportas, išskyrus energetinius produktus, dabartinėmis kainomis sumažės 14,5 proc., o 2016 m. – dar 1,1 proc.

Prekių reeksporto vertės pokytis labai priklauso nuo ekonominės situacijos Rusijoje. Šiuo metu Rusijos ekonomika išgyvena gilų nuosmukį, o 2015 m. paskutinių ketvirčių ir 2016 m. perspektyva esminių pokyčių nežada.

Pajamos iš reeksporto labai sumažėjo dėl Rusijos embargo maisto produktams, papildomą neigiamą poveikį lėmė pasaulinių kainų mažėjimas. Mažėja ir konkurentų reeksporto, ir importuojamų reeksportuoti skirtų prekių kainos. Rusijos rublio ir kitų NVS šalių valiutos kurso smukimas buvo dar viena reeksporto kainų mažėjimo priežastis.

V. PASLAUGŲ EKSPORTO PROGNOZĖ⁹

Per pirmuosius du 2015 m. ketvirčius paslaugų eksporto apimtis sulėtėjo palyginti su pirmuoju 2014 m. pusmečiu. Prognozuojame, kad vertine išraiška šiais metais paslaugų eksportas augs 2,0 proc., o 2016 m. – 1,3 proc.

Didžiąją eksportuojamų paslaugų dalį sudaro transporto paslaugos. Lietuvos transporto ir logistikos sektoriai smarkiai priklauso nuo prekybos tarp Vakarų Europos ir NVS šalių. Rusijos embargas maisto produktams ir gilus Rusijos ekonomikos nuosmukis daro neigiamą įtaką Lietuvos transporto priemonių paklausai. Be to, paslaugų kainos mažėja ir dėl Rusijos rublio, ir kitų NVS valiutų devalvacijos.

⁹ 2015 m. vasario mėnesį paslaugų eksporto prognozė nebuvo skelbiama dėl mokėjimų balanso ir nacionalinių sąskaitų rodiklių skaičiavimo metodikų pokyčių bei dėl to susidaręs riboto duomenų pasiekiamumo.

Situaciją tam tikra dalimi stabilizuoja šių (kieno?) persiorientavimas į kitas rinkas (tiesa, veikla vykdoma dažnai su mažesnėmis maržomis negu užsakymų Rusijos kryptimi atveju) bei kitų paslaugų sektorių plėtra.

VI. PAGRINDINĖS RIZIKOS IR NEAPIBRĖŽTUMAS

Šioje dalyje trumpai įvertintas neapibrėžtumas, t. y. tam tikri rizikų scenarijai, kurių išsipildymas gali lemti kitokią, negu čia numatyta, eksporto raidą.

Tolesnė Rusijos–Ukrainos eskalacija ir regioninės krizės gilėjimas beveik neabejotinai turėtų neigiamos įtakos verslo lūkesčiams ir investuotojų pasitikėjimui Lietuva, taip pat blogintų situaciją šaliai svarbiose eksporto rinkose. Pastebėtina, kad Europos bankų sektorius išlieka pažeidžiamas, o galimo šoko ir destabilizacijos scenarijaus atveju Lietuvos verslui gali kilti rimtų problemų su kredito prieinamumu bei galimais kitais antriniais poveikiais eksportui.

Tačiau galimas ir geresnis Lietuvos eksporto raidos scenarijus. Euro zona gali atsigauti greičiau, nei šiuo metu tikimasi, todėl paklausa gali imti augti greičiau ir kainos ims didėti. Šiuo metu dar visiškai nėra aišku, ar JAV Federalinis rezervų bankas (angl. trumpinys FED) tikrai padidins palūkanų normas. Įvertinę pastarojo laikotarpio pokyčius finansų rinkoje banko vadovai gali nuspręsti atidėti palūkanų normos didinimą vėlesniam laikui.